

Financimi i përgjegjshëm gjinor për shoqëruesit e personave me aftësi të kufizuara në Kosovë

Ernera Dushica, Bashkë-autore, Rrjeti i Grave të Kosovës

Zotimet Ndërkombëtare

- Konventa e Organizatës së Kombeve të Bashkuara (OKB) mbi të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (KDPAK)
- Strategjia Evropiane për Aftësinë e kufizuar 2021-2030
- Plani III i Veprimit Gjinnor i Bashkimit Evropian

Korniza ligjore e Kosovës

- Ligji për Aftësimin, Riaftësimin Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara.
- Ligji për Shërbime Sociale dhe Familjare
 - “Direct Social Care” as “the provision of help with domestic duties, personal care, mobility, communication or supervision. It can be provided in a person’s own home, in a specialist day centre or in a residential home.”
- Programi i Kosovës për Barazi Gjinore 2020-2024
- Strategjia Nacionale mbi të Drejtat për Personat me Aftësi të Kufizuara në Republikën e Kosovës 2013-2023.

Korniza ligjore e Kosovës: Në hartim e sipër

- Projekligji për Vlerësimin, Njohjen e Statusit, Përfitimet dhe Shërbimet për Personat me Aftësi të Kufizuar;
- Projekligji për Shërbimet Sociale dhe Familjare;
- Projekligji për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit Nr. 04/L-131 për Skemat Pensionale të Financuar nga Shteti;
- Ligjet vjetore për Ndarjet Buxhetore në Republikën e Kosovës.

Analizë e situatës

Tabela I. Përfituesit me asistencë personale, 2019-2021

Viti	PTTP	Të verbër	# dhe % e personave me shoqërues, sipas gjinisë				
			Gra	%	Burra	%	Gjithsej
2019	2,238	1,593	1,717	44.8%	2,114	55.2%	3,831
2020	2,161	1,468	1,619	44.6%	2,010	55.4%	3,629
2021	2,108	1,391	1,576	45.0%	1,923	55.0%	3,499

Analizë e Situatës

Tabela 2. Kompensimi i përfituesve të pensionit të aftësisë së kufizuar me shoqërues, sipas gjinisë

	PPTP						Të verbër					
	Gra			Burra			Gra			Burra		
Viti	#	Shuma	%	#	Shuma	%	#	Shuma	%	#	Shuma	%
2019	1006	€383,125	45.1	1232	€465,625	54.9	711	€188,310	43.8	882	€241,532	56.2
2020	970	€363,720	44.9	1191	€445,875	55,1	649	€160,375	44.1	819	€202,850	55.9
2021	955	€370,275	46	1153	€434,595	54	621	€159,050	43.9	770	€202,925	56.1

Analizë e Situatës

Table 3. Kostot e parashikuara për financimin e shoqëruesëve nga qeveria

	Kostot e parashikuara për person				Kostot e parashikuara gjithsej				Gjithsej
	PTTP		Të verbër		PTTP		Të verbër		PTTP & Të verbër
	Për muaj	Për vit	Për muaj	Për vit	Për muaj	Për vit	Për muaj	Për vit	Për vit
Norma aktuale e pagesës	€150	€1,800	€125	€1,500	€316,200	€3,794,400	€173,875	€2,086,500	€5,880,900
Paga minimale aktuale	€170	€2,040	€170	€2,040	€358,360	€4,300,320	€236,470	€2,837,640	€7,137,960
Paga minimale e planifikuar	€250	€3,000	€250	€3,000	€527,000	€6,324,000	€347,750	€4,173,000	€10,497,000
Paga mesatare bruto	€484	€5,808	€484	€5,808	€1,020,272	€12,243,264	€673,244	€8,078,923	€20,322,187

Rekomandimet

Rekomandimet

- Të ndryshohen ligjet ekzistuese në mënyrë që ato të përfshijnë përkufizime të qëndrueshme të njohura ndërkombëtarisht të aftësisë së kufizuar:
 - Ligji Nr. 02/L-17 për Shërbime Sociale dhe Familjare
 - Ligji Nr. 2003/23 mbi Penzionet për Aftësinë e kufizuar
 - Ligji Nr. 05/L-021 mbi Mbrojtjen ndaj Diskriminimit
 - Ndarjet vjetore të Buxhetit në Republikën e Kosovës
- Të sigurohet që këto ligje të përdorin një qasje ndërthurëse ndaj gjinisë, duke marrë parasysh ndërthurjen me përkatësinë etnike, moshën dhe faktorë të tjerë që mund të pengojnë çasjen në shërbimet e duhura të kujdesit.
- Para se të ndryshohen ligjet ekzistuese dhe të miratohen projektligjet e ardhshme, të sigurohet që është bërë Vlerësimi i Ndikimit Gjinator si pjesë e Vlerësimit të Ndikimit Rregullativ i cili kërkohet sipas Strategjisë 2. 0 për Rregullim më të Mirë për Kosovën.

Rekomandimet

- Të rishikohen kriteret për asistencën personale dhe nevojat kryesore:
 - Shumë më shumë persona mund të kenë nevojë për shoqërues
 - Personat me shkallë të aftësisë së kufizuar mbi 50% mund të kenë nevojë për më shumë se një shoqërues.
 - Disa mund të kenë nevojë vetëm për gjysmë orari
- Të specifikohet në legjislacionin dytësor përvoja minimale, ekspertiza dhe kualifikimet që duhet të kenë shoqërueit për të ofruar shërbime të kualifikuara, të tilla si trajnimi i detyrueshëm dhe testimi i kualifikimit.
 - Të organizohen vazhdimisht aktivitete për ngritjen e vazhdueshme të kapaciteteve për shoqërues
 - Shoqëruesit duhet të zgjidhen prapë nga personat me aftësi të kufizuar dhe në marrëveshje me ta

Rekomandimet

- Të krijohet një linje buxhetore specifike dhe e përhershme për financimin e Skemës së Asistencës Personale
 - Bazuar në analizë gjinore, të vlerësohet buxheti i nevojitur, duke konsideruar kohën që kërkohet.
 - Bazuar në analizë gjinore, të rritet shuma e buxhetuar për asistent personal, e cila aktualisht është 150 € për asistentë personalë të personave PTTP dhe 125 € për personat e verbër, për të përputhur të paktën me pagën minimale (aktualisht 170 €) ose idealisht me pagën mesatare neto (432 €).
 - Të planifikohet për inflacion të mundshëm.
 - Përderisa personat me aftësi të kufizuara mund të vazhdojnë të ndajnë pagesat për të minimizuar kostot e transfertave, qeveria mund të mbajë automatikisht kontributin e pensionit prej 10% dhe ta vendosë atë në fondin e pensionit të shoqëruesit të regjistruar, duke parandaluar varfërinë më vonë në jetë.

Rekomandimet

- Për të mbuluar kostot shtesë të shoqëruesëve, të merret parasysh përmirësimi i mbledhjes së të ardhurave përkatëse:
 - zbatimi i gjobave të rritura për bizneset që nuk sigurojnë vendndodhje fizike dhe shërbime të çasshme në përputhje me ligjet;
 - ata që nuk punësojnë persona me aftësi të kufizuara sipas ligjit; dhe
 - ata që konstatohet se kanë diskriminuar personat me aftësi të kufizuara ose kanë shkelur të drejtat e tyre.
- Të konsiderohet gjithashtu vendosja e taksave për produktet luksoze, siç janë makinat luksoze, sipas rekomandimeve të RrGK-së.
- Gjatë gjithë procesit të hartimit të këtyre ligjeve, duke përfshirë buxhetet dhe legjislacionin dytësor, të organizohen konsultime domethënëse me organizatat e të drejtave të grave në drejtim të identifikimit të çështjeve dhe adresimit të tyre përmes kuadrit ligjor.